

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه چهارم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

ایده‌ی یک خطی با توجه به شروع - میانه - پایان

از آن جایی که قصه نویسی در کلاس چهارم به بعد حرفه‌ای‌تر از قبل خواهد بود، از بچه‌ها می‌خواهیم یک ایده‌ی داستانی را انتخاب کنند و تا آخر با آن پیش بروند. ممکن است در ادامه تمرین‌های متنوعی انجام بدهند. اما در نهایت همین ایده است که طی درس‌های مختلف رشد پیدا کرده و تبدیل به قصه‌ای کامل می‌شود.

در این جلسه، تمرین‌ها پیش از طرح درس و فعالیت کلاسی انجام می‌پذیرند. به این دلیل که قرار است در طرح درس، بچه‌ها یک ایده‌ی داستانی پیدا کنند. از آن جایی که این ایده در ادامه و در جلسات بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بهتر است با دقت بیشتری توسط بچه‌ها طراحی شود.

تمرین:

۱/ سه کلمه روی تخته بنویسید. سپس از بچه‌ها بخواهید با این سه کلمه یک داستان کوتاه بنویسند. داستان‌های متفاوت بچه‌ها نتیجه‌ی جالبی رقم می‌زنند. هرچه کلمات بی‌ربط‌تر باشند، این تمرین دشوارتر خواهد بود. میزان سختی تمرین را با توجه به آمادگی دانش‌آموزان خود طراحی کنید.

(برای مثال: مداد، شلوار، تراکتور - توپ، آبگوشت، جوراب - سبد، عروسک، پدر - تلویزیون، مدارنگی، شکلات و ...)

۲/ جملاتی روی تخته بنویسید و از بچه‌ها بخواهید آن را در چند سطر ادامه بدهند و به قصه‌ای کوتاه برسند.

(برای مثال: امروز دلم می‌خواهد ... - وقتی که توپ به شیشه‌ی خانه‌ی همسایه خورد ... - وقتی پیش دوستم رفتم، او خانه نبود ... - نمی‌دانستم چه طور به مادرم بگویم که شلوارم پاره شد ... و ...)

نکته: تمرینات فوق با جواب‌های متنوع قطعاً برای دانش‌آموزان جذاب خواهد بود. این تمرین‌ها برای گرم کردن ذهن و تقویت خلاقیت جهت رسیدن به ایده‌ی جدید مفید خواهد بود.

پس از تمرین‌ها، به درس اصلی بر می‌گردیم. برای پیدا کردن ایده‌ی داستانی، راه‌های متفاوتی وجود دارد. یکی از آن‌ها پرداختن از طریق شخصیت است. از بچه‌ها بخواهید هر کدام سه شخصیت طراحی کنند و مشخصات اجمالی آن‌ها را روی کاغذ بنویسند. پس از اتمام کار، هر کدام را که بیش از همه دوست دارند، انتخاب کرده و خصوصیاتش را برای بقیه بازگو کنند. در این مرحله بچه‌ها می‌توانند درباره‌ی شخصیت‌های دوستان‌شان از هم سوال بپرسند. این سوالات در تقویت و تکمیل این شخصیت‌ها کمک خواهد کرد.

سپس از آن‌ها بخواهید برای شخصیتی که انتخاب کرده‌اند، سه چالش طراحی کنند. سه ماجرا که اگر برای او رخ بدهد، شخصیت با مشکل روبه‌رو می‌شود. حالا از دانش‌آموز بخواهید یکی از چالش‌ها را که بیش از همه دوست دارد، برای داستانش انتخاب کند.

در پایان از بچه‌ها بخواهید با توجه به شخصیت، نیازش و چالشی که برای او به وجود آمده، ایده‌ی داستانی را طراحی کند. از او بخواهید دقت کند که ایده‌ی داستانی او بر اساس کوه داستانی سه مرحله‌ای و با توجه به شروع، میانه و پایان باشد. سپس از دانش‌آموز بخواهید این داستان را در خانه بنویسند و جلسه‌ی بعد با خودشان به کلاس بیاورند.

نکته: معلم عزیز، به این مساله توجه کنید که مشارکت دادن بچه‌ها در تکمیل ایده‌های یکدیگر، نه تنها به تکمیل داستان‌های بچه‌ها کمک می‌کند، بلکه باعث می‌شود آن‌ها روحیه‌ی همیاری و کمک گرفتن از بقیه را بیاموزند.

کلاس چهارم - جلسه چهارم

پیدا کردن ایده‌ی یک خطی قصه

هدف از این درس (همانند درس پیشین) رسیدن به ایده یک خطی قصه است. در این جلسه با تمرین‌های جدید و با استفاده از شیوه‌ای متفاوت همین امر شکل می‌گیرد تا دانش آموز راه‌های متفاوت رسیدن به ایده‌ی داستانی را تجربه کند. بچه‌ها می‌توانند یکی از ایده‌های این جلسه یا جلسه‌ی قبل را برای ادامه‌ی دوره انتخاب کنند.

در این جلسه نیز (مانند درس قبل) ابتدا به تمرین پرداخته می‌شود و سپس سراغ طرح درس خواهیم رفت. هدف از تمرین‌های زیر گرم شدن ذهن و آمادگی برای رسیدن به ایده‌ی جدید است.

تمرین:

۱/ یک دایره روی تخته نقاشی کنید. دور تا دور آن نام پنج شخصیت متفاوت را بنویسید. (برای مثال: سنجاب تنبل، کودک حواس پرت، خروس بداخلاق، جورابی که لنگه‌اش را گم کرده، چوپان ترسو و ...)

سپس یک شیء ساده (مثلاً قیچی) به بچه‌ها نشان بدهید و آن را دست به دست به تمام شخصیت‌های روی تخته بدهید. از بچه‌ها بپرسید که هر کدام از آن شخصیت‌ها اولین کاری که با شیء مورد نظر انجام می‌دهند چیست؟!

۲/ یک جمله‌ی خبری روی تخته بنویسید. دقت کنید که جمله دارای داستان باشد. (برای مثال: خرس از خانه بیرون آمد و دید که آب رودخانه خشک شده است. - محبوبه که رفته بود به مرغ و خروس‌ها غذا بدهد، یک جوجه کلاغ در لانه‌ی آن‌ها پیدا کرد. - لک لک پیر در برکه قدم می‌زد که پایش به یک جعبه‌ی گنج گیر کرد. - محمد از مدرسه به خانه می‌رفت که در راه یادش آمد امروز تولد خواهر کوچک‌ترش زینب است. و ...)

از بچه‌ها بخواهید یک جمله به این داستان اضافه کنند. سپس برگه‌ها را به نفر کناری بدهند. حالا هر کسی یک جمله به قصه‌ی دو جمله‌ای قبل اضافه کرده و باز برگه را به نفر کناری بدهد. این کار را چند بار انجام بدهید تا در نهایت قصه‌ای با چند جمله درست شود. حالا قصه‌ها را بخوانید و از بچه‌ها بخواهید در مورد تفاوتشان باهم صحبت کنند.

بعد از تمرینات فوق، از بچه‌ها بخواهید چشمان‌شان را ببندند و به یک اتفاق عجیب، بامزه، ترسناک، غمناک و یا خوشحال کننده که در اطراف‌شان رخ داده فکر کنند. از آن‌ها بخواهید آن خاطره را خوب به یاد بیاورند. سپس چشمان‌شان را باز کنند و خاطره را با یک شخصیت خیالی روی کاغذ بنویسند. (برای مثال اگر آن اتفاق برای خودشان، پدر و مادر، یکی از اعضای فامیل و حتی دوستان‌شان افتاده، نام او را از داستان برداشته و نام یک شخصیت خیالی را به جای او قرار بدهند. این شخصیت خیالی می‌تواند حیوان یا یک شیء باشد.)

از بچه‌ها بخواهید ایده‌ی داستان فوق را در قالب ساختار سه مرحله‌ای کوه داستان بنویسند. سپس آن را تبدیل به یک قصه‌ی کوتاه کنند و هفته‌ی آینده به کلاس بیاورند.

حالا آن‌ها از خاطره‌ی در ذهن‌شان به یک ایده‌ی داستانی رسیده اند.

